שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן

שַׁעַר הַתְּבוּנָה

וְדַע וּנְצִירַת הַלָּשׁוֹן מֵרַע כְּלֻלַת שְׁמִירָה מִכָּל חֶלְקֵי הַדִּבּוּרִים, שֶׁהוּא לְהָרַע אוֹ לְהַקְנִיט לַחֲבֵרוֹ, כְּגוֹן לָשׁוֹן־הָרַע וּרְכִילוּת וּמַחֲלֹקֶת וּקְלָלוֹת וְהַלְבָּנַת־פָּנִים וְאוֹנָאַת־דְּבָרִים. וּמִי שֶׁיִּרְצֶה לִזְכּוֹת לִשְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן יִתְחַזֵּק מְאֹד בְּמִדַּת־הַבִּטָּחוֹן, וְכַנִּכְתָּב לְעֵל בְּרֵישׁ פֶּרֶק י׳, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרַע לוֹ, אִם אֶחָד יִגַּע בְּעִנְיָנָיו, וְלֹא יָבוֹא לְסַפֵּר בְּגִנּוּתוֹ וְלָרִיב אִתּוֹ וּלְקַלְלוֹ וּלְהַלְבִּין פָּנָיו וּלְהַקְנִיטוֹ, וְיִבְטַח בַּה׳, שֶׁהוּא יַזְמִין לוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר אֶת הֶחָסֵר לוֹ עַל־יָדוֹ. וְהִנֵּה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות כט, ב): כֹּל הַתּוֹלֶה בְּטִחוֹנוֹ בַּקב״ה הֲרֵי [הוּא] לוֹ מַחְסֶה בָּעוֹלָם־הַזֶּה וְלָעוֹלָם־הַבָּא [שֶׁנֶּאֱמַר], וגו׳. וּמִלַּת ״כֹּל הַתּוֹלֶה״ כֹּלֵל אֲפִלּוּ אִם אֵין הַדָּבָר הַזֶּה נוֹגֵעַ לְחֶפְצֵי־שָׁמַיִם, וְכָל־שֶׁכֵּן מִי שֶׁמַּעֲמִיד אֶת עַצְמוֹ מִלָּרִיב עִם חֲבֵרוֹ, שֶׁנָּגַע לוֹ בְּעִנְיָנָיו, מִפְּנֵי כְּבוֹד שָׁמַיִם, שֶׁיִּרְאֶה, שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְאַפֵּק בְּעֵת הַכַּעַס מִלְּדַבֵּר דְּבָרִים שֶׁלֹּא־כְהוֹגֶן עַל־פִּי דִּין. עַל־כֵּן הוּא מַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו וּבוֹטֵחַ בַּה׳ וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, שֶׁיַּזְמִין לוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר, בְּוַדַּאי יִהְיֶה הַקב״ה לוֹ גַּם לְמַחְסֶה בָּעוֹלָם־הַזֶּה.

וּלְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאִישׁ, שֶׁבָּנָיו מְסַבִּין עַל שֻׁלְחָנוֹ, וְחִלֵּק מָנוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבָּנָיו, וְחָטַף אֶחָד מִיַּד חֲבֵרוֹ, וְהָלַךְ הַבֵּן הַנִּגְזָל אֵצֶל אָבִיו וְאָמַר לוֹ: אָבִי, בִּקַּשְׁתִּי מֵאָחִי, שֶׁיַּחֲזִיר לִי חֶלְקִי, וְלֹא רָצָה, וַאֲנִי יָדַע, שֶׁאֵין רְצוֹנְךָ, שֶׁנַּכֶּה אִישׁ אֶת אָחִיו וְאַף לֹא נָרִיב יָחַד; עַל כֵּן, בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ; תֵּן לִי מָנָה אַחֶרֶת. וְכִשְׁמֹעַ אָבִיו אֶת הַדָּבָר נִשֵּׁק אוֹתוֹ וְנָתַן לוֹ מָנָה אַחֶרֶת גְּדוֹלָה וְאָמַר לוֹ: עַתָּה מְצָאתָ, בְּנִי, חֵן בְּעֵינַי עֲבוּר מִדָּתְךָ הַטּוֹבָה. אָחִיךָ הַשּׁוֹטֶה יַחֲזִיק אֶת חֶלְקְךָ, וְהָיָה לִסְעֻדָּה אַחֶרֶת אֶתֵּן לְךָ בְּכִפְלַיִם, וְלוֹ לֹא אֶתֵּן כְּלָל. — אֲבָל, אִם הַבֵּן הַנִּגְזָל לֹא יַעֲשֶׂה

כֵּן יַקְפִּיד פַּרְנָסָתָם אוֹ יִתְמַעֵט טוּבָתָם, לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט״ (בראשית יח, כה)?!

ג: אַדְרַבָּא, הַבּוֹטֵחַ עַל חֲרִיצוּתוֹ וְרֹב — מַנִּיחִים אוֹתוֹ בְּיַד מִי שֶׁבּוֹטֵחַ בּוֹ; וְאִם אֵין לוֹ אֵיזוֹ מִצְוָה אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ, אֶבֶד הָעֹשֶׁר, וְיָרַד פְּלָאִים, כְּמַעֲשִׂים בְּכָל לוֹ לְרָעָתוֹ (ע״פ קהלת ה, יב), לְטָרְדוֹ סֵד יְסוֹבְבֻנוּ״ (תהלים לב, י). וְאִם רָאשִׁיתוֹ זֵי צַעַר, חָלִילָה לְהַאֲמִין, שֶׁהוּא מֻחְמַת צַדִּיק יִבְחָן״ (תהלים יא, ה), ״וְלוֹ נִתְּכְנוּ בָא לַה׳ עָבְדֵי לַה׳, וְסוֹף הַכָּבוֹד לָבוֹא. — שֶׁלֹּא יִבְטַח בְּאָדָם כְּלָל־וּכְלָל וְלֹא בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהַכֹּל שְׁלוּחֵי־דְרַחֲמָנָא — אִם לְטוֹב וְאִם לְמוּטָב מְגַלְגְּלִין זְכוּת בְּ. וְאִם יַעַמְדוּ כָּל הָעוֹלָם בְּכַף־מֹאזְנַיִם, וְצָרָה, וּגְזֵרַת הַמָּקוֹם בְּכַף שְׁנִיָּה, מַכְרִיעָה רִים וְלֹא יַחֲנִיף וְלֹא יָגוּר מִפְּנֵי אִישׁ וְלֹא כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹקִים הוּא, וְנוֹתֵן לְאִישׁ וָלָה קְצוּת דַּרְכֵּי מִדַּת הַבִּטָּחוֹן, וּכְבָר בָּא סֵפֶר ״חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת״ וְסֵפֶר הַקָּדוֹשׁ שְׁרֵי אָדָם שׁוֹקֵד עֲלֵיהֶם; וַאֲנִי בָּאתִי אֶת עַצְמִי וְאֶת בְּנֵי־גִילִי, וַה׳ אֱלֹקִים יַעְזֹר רוּ וְלִבֵּנוּ שָׁוִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אָמֵן, כֵּן

כֵּן, אַף יָרִיב עִם אָחִיו, וְיַכּוּ זֶה אֶת זֶה לְעֵינֵי הָאָב עַד שֶׁיֹּצִיא בִּלְעוֹ מִפִּיו. אַף שֶׁהָאֱמֶת עִם הַבֵּן הַנִּגְזָל הַזֶּה — אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּוַדַּאי יִהְיֶה דָּבָר זֶה לְמֹרַת עֵינֵי אָבִיו, וְיִשְׂנָא אֶת שְׁנֵיהֶם יַחַד בְּאָמְרוֹ: הָיָה לְךָ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי מָנָה אַחֶרֶת, וְהָיִיתִי נוֹתֵן לְךָ בְּרֹב שִׂמְחָה, וְלֹא לְהַכּוֹת וְלָרִיב אִישׁ אֶת אָחִיו לְעֵינַי עֲבוּר דִּבְרֵי־הַבָּלִים כָּאֵלֶּה.

כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה מַמָּשׁ בְּעִנְיָן זֶה: הַקב״ה, שֶׁהוּא מְחַלֵּק מָזוֹן לְכָל בְּרוּאָיו — כִּדְכְתִיב (תהלים קלו, כה): ״נֹתֵן לֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר״ — הוּא אֲבִיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהֵם בָּנָיו — כִּדְכְתִיב (דברים יד, א): ״בָּנִים אַתֶּם״, וגו׳ — וְרוֹצֶה בְּשְׁלוֹמָם וְאֵינוֹ רוֹצֶה בְּמַחֲלֹקֶתָן — וּכְמוֹ דְּאִיתָא בְּתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּה, סוֹף פֶּרֶק כ״ח, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כָּךְ אָמַר לָהֶם הַקב״ה לְיִשְׂרָאֵל: בָּנַי אֲהוּבַי, כְּלוּם חָסַרְתִּי דָּבָר, שֶׁאַבַּקֵּשׁ מִכֶּם?! וּמָה אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִכֶּם? אֶלָּא שֶׁתִּהְיוּ אוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה וּמְכַבְּדִין זֶה אֶת זֶה.... וְלֹא יִמָּצֵא בָּכֶם עֲבֵרָה וְגָזֵל, וכו׳ (וּכְמוֹ שֶׁהֶעֱתַקְתִּי לְעֵל בְּפֶרֶק ה׳). לָכֵן, כְּשֶׁאָדָם אֶחָד נֹגֵעַ בָּעֶסֶק שֶׁל חֲבֵרוֹ, וּבַקֵּשׁ מֵאִתּוֹ, שֶׁיִּתְעַכֵּב מִזֶּה, וְלֹא רָצָה, וּבָא לִפְנֵי ה׳, יִתְבָּרֵךְ, וּמִתְחַנֵּן אֵלָיו, שֶׁיִּתֶּן־לוֹ מָנָה אַחֶרֶת, וְלֹא יִצְטָרֵךְ לָרִיב עִם חֲבֵרוֹ, בְּוַדַּאי יִמְצָא עֲבוּר זֶה חֵן בְּעֵינֵי ה׳, יִתְבָּרֵךְ, עֲבוּר מִדָּתוֹ הַקְּדוֹשָׁה — כְּמַאֲמָרָם (חולין פט, ב) [מַאי דִּכְתִיב:] ״תֹּלֶה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה״? (איוב כו, ז) עַל מִי הָעוֹלָם קַיָּם עַל מִי שֶׁבּוֹלֵם אֶת פִּיו בִּשְׁעַת מְרִיבָה שֶׁנֶּאֱמַר: ״תֹּלֶה אֶרֶץ עַל־בְּלִימָה״. וַעֲבוּר בִּטְחוֹנוֹ בַּה׳, וְיִתֵּן לָזֶה אַפַּיִם.

אֲבָל אִם לֹא יַעֲשׂוּ כֵּן וְיָרִיב תָּמִיד עִם חֲבֵרוֹ עֲבוּר זֶה, אֲפִלּוּ אִם הָאֱמֶת אִתּוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא יִהְיֶה דָּבָר זֶה לְנַחַת־רוּחַ לִפְנֵי ה׳, יִתְבָּרֵךְ — כְּאָב, שֶׁמִּתְקוֹטְטִין בָּנָיו אֵצֶל שֶׁלְּחָנוֹ אֹדוֹת הַחֲלָקִים, שֶׁנָּתַן לָהֶם, וּכְמוֹ שֶׁנִּכְתַּב לְעֵל.

וּכְשֶׁיִּתְנַהֵג כֵּן בְּמִדַּת־הַבִּטָּחוֹן, יִזְכֶּה לִרְאוֹת בְּחַסְדּוֹ וּבְטוּבָתוֹ שֶׁל הַקב״ה — כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים לד, ט): ״טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי־טוֹב ה׳ אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה־בּוֹ״. וּמָה שֶׁאָמַר: ״טַעֲמוּ וּרְאוּ״ — לְהוֹרוֹת לָנוּ: כְּמוֹ מִי שֶׁטַּעַם דָּבָר בְּפִיו הוּא מַכִּיר אֶת הַדָּבָר הַנִּטְעָם אֵיךְ הוּא, כֵּן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֶּאֱמֶת מִדַּת־הַבִּטָּחוֹן הוּא מַכִּיר אֶת גֹּדֶל טוּבוֹ שֶׁל הַקב״ה.

זָכוֹר לְ

פֶּרֶק

בְּבֵאוּר הַבִּטָּחוֹן שֶׁ

כְּתִיב בִּקְרָא (תהלים קטו, א־ב): ״לֹ
כָּבוֹד עַל־חַסְדְּךָ עַל־אֲמִתֶּךָ לָמָּה יֹאמְ
(קיח), דְּזֶה ״יֹאמְרוּ״ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת מִלְחָ
בְּגְמָרָא, דְּזֶה נֶאֱמַר עַל זְמַן שֶׁל חֲבָלֵי־
ט־יא): ״יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּה׳... בֵּית אַהֲ
בַּה׳״, וגו׳.

וּצְרִיכִין אָנוּ לְהָבִין, מַדּוּעַ חִלֵּק ה
הֲלֹא דַּי הָיָה לוֹ לוֹמַר רַק: ״יִשְׂרָאֵל בְּ
אַהֲרֹן״ וְ״יִרְאֵי ה׳״! אֶלָּא הַכַּוָּנָה כָּזֶה
מַדְרֵגוֹת יֶשְׁנָן בִּכְלַל יִשְׂרָאֵל: א —
בִּכְלָל; ב — בֵּית־אַהֲרֹן, וְהֵם הַכֹּהֲנִים
הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה; ג — וְיִרְאֵי־ה׳, הַחֲ
לְמַעְלָה מִן הַכֹּהֲנִים. וְעַל כֹּל זֶה יוֹרֶה לְ
וּמְגוּג אוֹ בִּזְמַן חֶבְלֵי מָשִׁיחַ, אָז תִּתְנַ
שֶׁיִּהְיֶה אִי־אֶפְשָׁר לְהִנָּצֵל מִמִּדַּת הַדִּין
אוֹתָנוּ וּפֵרַט אוֹתָנוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִמַּ
עַצְמֵנוּ בְּעֵת הַהִיא בְּמִדַּת־הַבִּטָּחוֹן, וּ
הַקָּשֶׁה, שֶׁתִּתְגַּבֵּר אָז בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי זֶ
בָּתֹרָה (שם שם, יב־יג): ״ה׳ זְכָרָנוּ יְבָ
אֶת־בֵּית אַהֲרֹן יְבָרֵךְ יִרְאֵי ה׳״, וגו׳ —